

Een opgraving met beperkingen langs de Bergstraat en op het 5-meiplein te Wageningen, gemeente Wageningen (Gld.)

S. De Vos & M.J.M. de Wit

ARC-Rapporten 2005-44

Groningen
8 juli 2005
ISSN 1574-6887

1 Inleiding

1.1 Aanleiding van het onderzoek

De opgraving met beperkingen vond plaats naar aanleiding van rioleringswerken in het stadscentrum van Wageningen, vanaf de Hoogstraat tot aan de Generaal Foulkesweg, met als centrale delen de Bergstraat en het 5-meiplein. De werkzaamheden omvatten de verbreding van de bestaande rioolsleuf en de plaatsing van een nieuw schoonwaterriool, met bijkomend ter hoogte van de Bergstraat de verwijdering van het oude riool en de aanleg van een vuilwaterriool. De gemiddelde ontgravingsdiepte bedroeg 2 m, voor de Bergstraat is dat 2,30 m. Aangezien de graafwerkzaamheden over deze diepte de verstoring van de ondergrond als gevolg hadden en de Bergstraat volgens de Archeologische Beleidskaart van de gemeente Wageningen bovendien is gelegen op de rand van een gebied met zeer hoge archeologische potentie, bleek een opgraving met beperkingen (de vroegere archeologische bouwbegeleiding) noodzakelijk. De gemeente Wageningen gaf Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) opdracht voor het onderzoek.

Het veldwerk is uitgevoerd tussen 6 september 2004 en 23 maart 2005 door mw. drs. G.M.A. Bergsma, drs. J. Vanden Borre, dr. H. Buitenhuis, mw. drs. H. Halıcı, drs. ing. G.J. de Roller, dhr. B. Schomaker en mw. drs. S. De Vos. Voorafgaand aan het veldwerk werd een bureau-onderzoek uitgevoerd. Het bureau-onderzoek en de rapportage zijn uitgevoerd door mw. drs. S. De Vos en mw. drs. M.J.M. de Wit. Het vondstmateriaal is gedetermineerd door mw. drs. K.L.B. Bosma (aardewerk en kleipijpen), dr. H. Buitenhuis (bot) en drs. ing. G.J. de Roller (hout).

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied bevindt zich in het centrum van Wageningen en heeft betrekking op de zone vanaf de Hoogstraat, over de Bergstraat en het 5-meiplein tot aan de Generaal Foulkesweg (afb. 1).

1.3 Objectgegevens

ARC-Projectcode	2004/111
Provincie	Gelderland
Gemeente	Wageningen
Plaats	Wageningen
Toponiem	Bergstraat
Kaartblad	39F
Coördinaten	174.200/442.200
Periode	Late Middeleeuwen–Nieuwe Tijd
Type object	Stad
Type bodem	Grof zand
Geomorfologie	Stuwwal

ROB
ArchisII

Legenda

- WAARNEMINGEN
- TOP10 ((c)TDN)
- HUIZEN
- MONUMENTEN**
- archeologische betekenis
- archeologische waarde
- hoge archeologische waarde
- zeer hoge archeologische waarde
- zeer hoge arch waarde, beschermd

Afbeelding 1 Kaart van het centrum van Wageningen met de ligging van het onderzoeksgebied binnen de rode lijnen en de Archis-meldingen. Bron: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek/ Archis II, 29 april 2005.

1.4 Doel van het onderzoek

Het doel van het onderzoek was het documenteren van het aanwezige bodemarchief. Dit houdt in het documenteren en verzamelen van eventuele bij de aanleg van de riolsleuf aan te treffen archeologische sporen en/of vondsten.

1.5 Onderzoeksgeschiedenis

In 1974 werd een vuilwaterriool aangelegd in de Generaal Foulkesweg, dat via het 5-meiplein verbonden is met de Bergstraat. Voor zover bekend zijn toen geen archeologische vondsten of sporen aangetroffen. Dit geldt ook voor de archeologische begeleiding van de werkzaamheden naar aanleiding van de plaatsing van een nieuw riool in 2002 in dezelfde straat, ten zuiden van het oude riool (Essink 2003).

In 1985 werd op de plaats waar de Bergstraat overgaat in het 5-meiplein, tegenover de voorgevel van de pastorie van de RK-kerk en het kerkpleintje, archeologisch onderzoek verricht door de Werkgroep Archeologie. De aanleiding voor het onderzoek waren graafwerken ten behoeve van een versmalling van de Bergstraat tot winkelpromenade (Sombroek 1986). Bij dit onderzoek werd een langwerpig, min of meer naar het noorden taps toelopend keienvloertje blootgelegd. De bedding bestond uit horizontaal geplaatste veldkeien, afgewisseld met dwars over de lengterichting verlopende banen van grotere, verticaal gezette keien. De enigszins aflopende randen van het vloertje waren eveneens met dergelijke grotere en verticaal vastgezette keien omzoomd. Op één plaats bleken zich onder de vloer de restanten van een tweede keienvloer te bevinden. De precieze functie van het plaveisel is onduidelijk. Verschillende hypothesen zijn de revue gepasseerd, variërend van een stukje bestrating en de binnenplaats van een boerderij tot een dorpspleintje.

1.6 Werkwijze

De graafwerkzaamheden werden uitgevoerd door de Gebr. Remmits Wegenbouw uit Wijchen. Zij hanteerden een stapsgewijze werkwijze waarbij het sleuftracé steeds in verschillende fasen werd uitgegraven. Na het verwijderen van het straatplaveisel groef een kraan over een lengte van telkens ongeveer één meter een deel van de riolsleuf uit. Dit gebeurde laagsgewijs tot de gewenste diepte was bereikt. Men herhaalde dit tot het tracé voldoende lang was om een buis te kunnen plaatsen. Vervolgens werd een rioolbuis in de sleuf geplaatst, waarna de sleuf tot ongeveer halverwege opnieuw gevuld werd. Aansluitend hierop groef men dan het volgende stuk uit. Tijdens de graafwerkzaamheden was steeds een archeoloog ter plaatse om eventuele archeologische sporen en/of vondsten vast te stellen. Was dat inderdaad het geval, dan werd in samenspraak met de aannemer op de bewuste plaats het werk vertraagd of gestopt om archeologisch onderzoek mogelijk te maken.

Voor het bureau-onderzoek is gebruik gemaakt van literatuur betreffende het eerder ter plaatse gedane archeologische onderzoek en het Archeologisch Informatiesysteem voor Nederland (Archis II).

2 Resultaten

2.1 Bureauonderzoek en geo-archeologische context

Tot het oudste Wageningen worden Romeinse en Merovingische bewoningssporen toegeschreven die boven op de Wageningse Berg zijn teruggevonden, recht tegenover het Lexkesveer (Sombroek 1986). Geleidelijk aan lijkt de bewoning zich in de loop van de Middeleeuwen te verplaatsen naar de westelijke uitloper van het Veluwe-massief, ter hoogte van de huidige Bergstraat en Hoogstraat. De keuze van deze plek is gemakkelijk te verklaren vanuit strategische overwegingen en met betrekking tot landgebruik. Gelegen op een smalle en vlakke zanderige strook aan de voet van de uitloper, bevond het zich net buiten bereik van de overstromingen van de Rijn en op de rand van een vruchtbaar kleiig gebied dat uitermate geschikt was voor beweiding. Bovendien was het een kruispunt van diverse wegen. Onder Otto II van Gelre en Zutphen verschenen de eerste versterkingen rond de nederzetting, zoals wallen en dubbele grachten, aangezien Wageningen zich in die periode strategisch bevond in het grensgebied tussen Gelre en het Sticht (Utrecht). In 1263 ontving Wageningen stadsrechten. Als bewijs van haar strategisch belang richtte hertog Karel van Egmond in 1526 binnen het stadsareaal een fortificatie op, direct aan de oude loop van de Rijn. Uiteindelijk werd in de 17e eeuw de dubbele stadsgracht herleid tot één brede verdedigingsgracht, en werd een zestal bolwerken aangelegd (Essink 2003).

Het Archeologisch Informatiesysteem voor Nederland (Archis II) geeft voor het onderzoeksterrein de volgende gegevens (afb. 1): het grootste deel van het onderzoeksterrein valt binnen een gebied dat op de Archeologische Monumentenkaart (AMK) is aangegeven als een 'terrein van archeologische waarde' (monumentnr. 12710). Het betreft het centrum van Wageningen. Hier zijn sporen aangetroffen van middeleeuwse en nieuwwetijdse bewoning (zie bijlage 1). De middeleeuwse bewoning bestaat onder andere uit resten van een kasteel, omgrachting en stadsmuur. In en direct rond het onderzoeksterrein is een aantal archeologische waarnemingen bekend. Het betreffen resten van laatmiddeleeuwse en nieuwwetijdse bewoning (waarnemingsnrs. 41421, 47540 en 47540), resten van een laatmiddeleeuwse weg (waarnemingsnr. 7644) en een deel van de voormalige stadsgracht (waarnemingsnr. 47569). Ten westen van het onderzoeksterrein zijn bewoningssporen aangetroffen die dateren uit het Neolithicum–de IJzertijd (waarnemingsnr. 47542), resten van een grafheuvel uit het Neolithicum–de Bronstijd (waarnemingsnr. 47541), een klopsteen die kan dateren uit de periode Paleolithicum–IJzertijd en een zogeheten 'Fels-Ovalbeil' uit het Vroeg-Neolithicum (waarnemingsnr. 41666). Ten zuidwesten van het onderzoeksterrein is een deel van de stadsmuur, daterend uit de Nieuwe Tijd, gevonden (waarnemingsnr. 47567).

2.2 Bodemopbouw

De bodemopbouw van het onderzoeksgebied bestaat uit een stuwwal, gevormd door grof okergeel zand met grind, met daar bovenop een pakket bruin matig fijn zand van circa 80 tot 100 cm dikte. De bodem is door de aanleg van het huidige wegdek en diverse leidingen behoorlijk verstoord en aangevuld met pakketten scherp zand en puin.

2.3 Archeologische sporen en vondsten

2.3.1 Inleiding

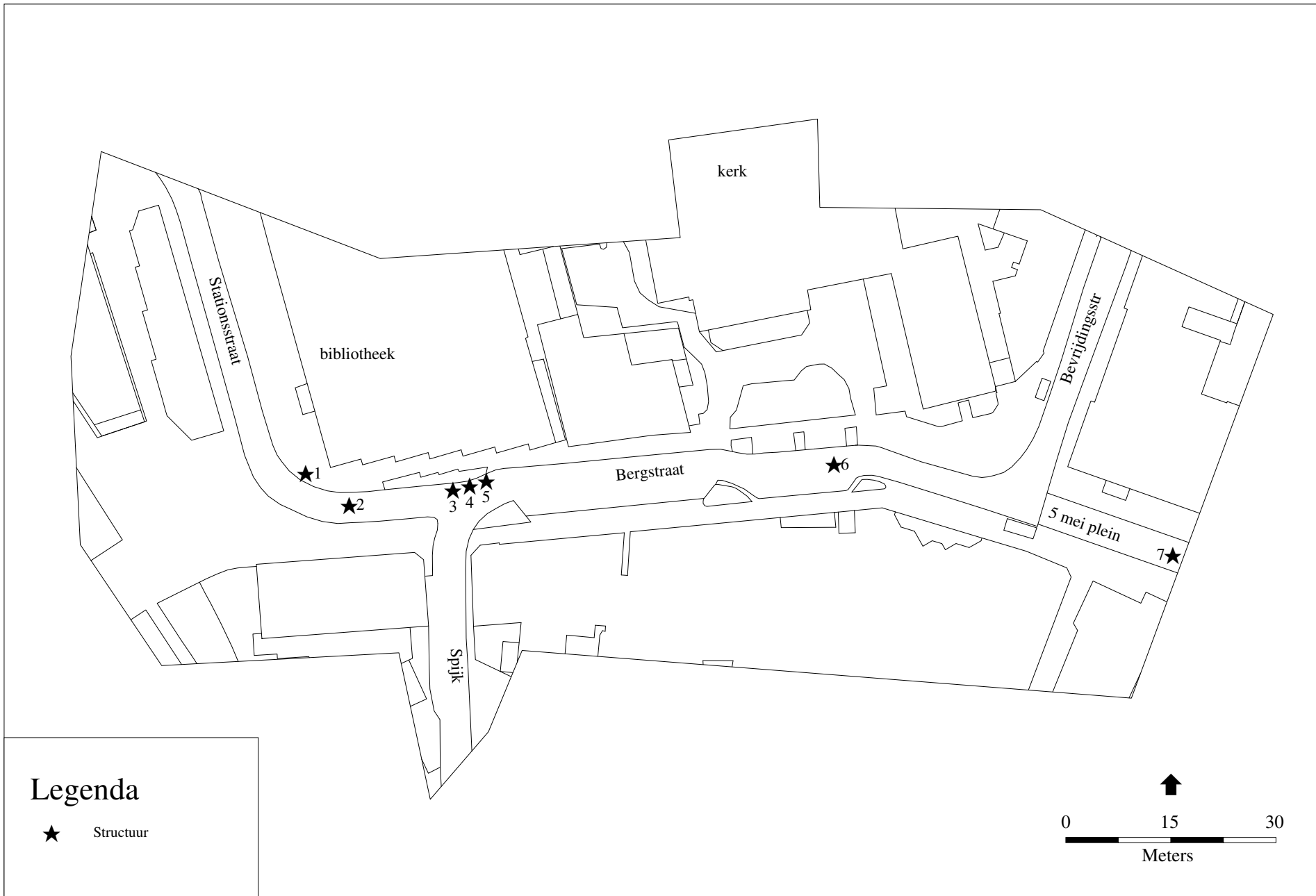
Over de gehele lengte van het tracé is tijdens de opgraving met beperkingen een aantal archeologische sporen en vondsten aangetroffen (afb. 2). Het gaat uitsluitend om resten die thuishoren in de periode vanaf de Late Middeleeuwen. De sporen bestaan uit resten van een gracht, keienvloer en een muur en uit twee kuilen en ophogings- en vondstlagen. Ze worden in de volgende paragrafen besproken.

2.3.2 Gracht

Reeds bij de start van de graafwerken in de Bergstraat werd een donkere verkleuring waargenomen die zich schuin in de rioolsleuf aftekende (afb. 3). Het spoor werd slechts zeer beperkt aangesneden waardoor exacte afmetingen en precieze verloop niet meer achterhaald konden worden. Afgaande op de profielgegevens uit de sleufwand gaat het om een pakket sedimenten dat vermoedelijk in verband te brengen is met een grachtvulling (nr. 2 op afb. 2). De gracht lijkt min of meer noordoost-zuidwest georiënteerd. De aanwezigheid van een gracht in de Bergstraat past goed in de hypothese van amateur-archeoloog R. Meijerink. Zij vergeleek twee historische kaarten van Wageningen, namelijk de 17e-eeuwse vestingskaart van Blaeu en de kadastrale atlas van 1832 en kwam tot de conclusie dat het lang gehandhaafde beeld over de vestingswerken van 1649 te Wageningen bijgeschaafd dient te worden. Dat beeld over Wageningen behelst onder meer de aanwezigheid van een bolwerk, een zogenaamde 'Halve Maan', die ter hoogte van de Bergstraat zou moeten liggen. Aangezien structurele aanwijzingen hiervoor ter plaatse echter ontbreken, betwisten historici lang de betrouwbaarheid van de kaart van Blaeu. Uit het onderzoek van Meijerink blijkt echter dat de Bergstraat en de Bergpoort meer noordelijk gelegen waren, wat de locatie van een bolwerk niet meer zo onmogelijk maakt. Eén van de nieuwe gegevens is onder meer ook het vermoeden dat bij de stadsmuur aan de Molenstraat een wal binnen de stad gelegen was met grachtstructuren ter hoogte van de bebouwing ten zuiden van de huidige Bergstraat. De bij de rioleringswerken aangetroffen gracht of sloot kan aldus hiermee eventueel in verband gebracht worden. Echter, uit het vulpakket zijn enkele vondsten verzameld (vondstnr. 1, zie paragraaf 2.4) op basis waarvan de gracht echter toegeschreven mag worden aan de Late Middeleeuwen (13e–14e eeuw) wat bovengenoemde hypothese weer tegenspreekt.

2.3.3 Keienvloer

Op de plaats waar de Bergstraat overgaat in het 5-meiplein, tegenover de voorgevel van de pastorie van de RK-kerk en het kerkpleintje, zijn op diverse plaatsende restanten van een keienvloertje aangetroffen (nr. 6 op afb. 2). Ze sluiten aan bij het archeologisch onderzoek dat door de Werkgroep Archeologie op die plaats is verricht in 1985 (zie paragraaf 1.5). De waarnemingen bij het huidige onderzoek zijn helaas van erg fragmentarische aard. De gegevens zijn hoofdzakelijk afkomstig uit de profielwanden van de rioolsleuf, halverwege de Bergstraat. Dit is iets ten zuiden van de zone die in 1985 archeologisch is onderzocht. Het vloertje kon

Afbeelding 2 De locaties van de aangetroffen sporen en/of structuren; 1= muurwerk, 2= gracht, 3= kuil, 4= ophogingslaag, 5= kuil, 6= keienvloer en 7= vondstlaag. Kaart: B. Schomaker.

Afbeelding 3 Grachtvulling. Foto: J. Vanden Borre.

slechts op enkele plaatsen over een zeer beperkt oppervlak vrijgelegd worden. Dat was onder meer het geval net tegenover het interimbureau Tempo, aan de zuidelijke rand van de Bergstraat. Daar kon over een lengte van circa 165 cm het plaveisel in het vlak worden geregistreerd (afb. 4). De keienvloer was als gevolg van recente verstoringen en graafwerk slechts over een breedte van maximaal 70 cm bewaard gebleven. Het precieze verloop, evenals de ruimtelijke samenhang met de eerdere ontdekkingen, blijft dus vrij onduidelijk.

De bodemopbouw net boven en onder het vloertje vertoont niettemin overal dezelfde kenmerken, waardoor aangenomen mag worden dat het gaat om dezelfde keienvloer die bij het onderzoek in 1985 werd aangetroffen en die doorloopt over de hele breedte van de Bergstraat. De vloer is afgedekt door diverse pakketten die bestaan uit een mix van zand, grind en puin, zonder dateerbaar materiaal. Onmiddellijk boven de keienvloer ligt een zeer compact laagje rood puin dat baksteenbrokjes en sporadisch botfragmentjes bevat. Plaatselijk bevond zich op de bovenzijde van de keien een dun ijzerbandje. De keien zijn vastgezet in een ophogingslaag van homogeen okergeel scherp zand, die naar het oosten toe iets lijkt te stijgen. Deze rust op haar beurt op een oudere laag van iets lemiger, bruingrijs homogeen zand vermengd met grind (afb. 5). Omdat deze laag een aardewerkscherf (vondstnr. 31) en een brandvlek of haardje bevatte (afb. 6), kan de laag mogelijk getypeerd worden als een bewoningslaag. Onder deze mogelijke bewoningslaag ligt een greppel, wat aantoont dat we hier te maken hebben met minstens drie verschillende chronologische fasen. De fasen zijn echter moeilijk te dateren, gezien het gebrek aan dateerbare vondsten. Slechts de aardewerkscherf uit de bewoningslaag onder het keienvloertje is te dateren. Het betreft om een wandscherfje Siegburgsteengoed, te dateren in de 15e eeuw (zie paragraaf 2.4.1). Deze vondst werpt licht op de dateringsproblematiek die heerste met betrekking tot de keienvloer. Het feit dat de oriëntatie van de vloer niet overeenkomt met het huidige kadastrale en stratenpatroon en met de sporen van bodemvorming na afdekking van de vloer, wijst

Afbeelding 4 Keienvloer. Foto: S. De Vos.

volgens de archeologen van de Archeologische Werkgroep op een aanzienlijke ouderdom. Op de plaats waar onder het keienvloertje een tweede vloertje aanwezig was, is in 1985 tussen beide vloertjes een houten balk aangetroffen. Deze is onderworpen aan een ^{14}C -datering met als resultaat 790 ± 65 jaar BP. De onderzoekers meenden op basis hiervan het vloertje te mogen situeren omstreeks het jaar 980 (Sombroek 1986). Indien er inderdaad van uitgegaan mag worden dat de nu aangetroffen restanten deel uitmaken van één keienvloer, of – indien het gaat om meerdere vloertjes – toch op een minst op eenzelfde moment zijn aangelegd, toont dit duidelijk aan dat er nu aan een veel jongere datering gedacht moet worden, vanaf de 15e eeuw.

2.3.4 Muurresten

In de Bergstraat, ter hoogte van de hoek van de bibliotheek, zijn in het noordprofiel van de rioolsleuf resten van een muur aangetroffen (nr. 1 op afb. 2). De muur was in twee lagen gemetseld. De bovenste laag was lichtbruinrood van kleur. De onderste laag, die iets naar binnen versprong, bestond uit kleinere grijze bakstenen. Het bovenste deel van de muur lijkt recent. De stenen liggen strak gemetseld en er is weinig mortel zichtbaar. Er lijkt cement tussen de stenen te zitten. Het onderste gedeelte is ouder dan het bovenste. Misschien is dit een (restant van) een bestaande muur die als fundament gebruikt is. De datering is niet te achterhalen. Het documenteren van de muurresten werd ernstig bemoeilijkt door de aanwezigheid van recente kabels en leidingen.

Afbeelding 5 Profiel van de keienvloer en de bodemopbouw eronder. Foto: S. De Vos.

Afbeelding 6 Brandvlek onder keienvloer. Foto: S. De Vos.

Afbeelding 7 Vondstlaag. Foto: S. De Vos.

2.3.5 Overige sporen

Tenslotte zijn nog twee kuilen en diverse ophogings- en vondstlagen in het tracé aangetroffen. Iets ten oosten van de gracht, waar het Spijk aansluiting vindt met de Bergstraat, zijn de kuilen waargenomen (nrs. 3 en 5 op afb. 2). Beiden waren min of meer rond, met een doorsnede van respectievelijk 70 cm en 120 cm. De kleine kuil, nr. 3 op afb. 2, is niet nader onderzocht. De andere, grotere kuil had een komvormig profiel met grijze opvulling die rijk was aan houtskoolspikkels, kleine baksteenfragmenten en fosfaten. De bovenrand van de vulling was bedekt door een zwart houtskoollaagje. De kuil leverde een scherp (proto- of bijna) steengoed op (vondstnr. 3). Op basis hiervan kan de kuil gedateerd worden vanaf (het eind van) de 13e eeuw. De functie ervan is onbekend.

De profielen van de sleuven laten vooral diverse ophogingslagen zien die doorgaans vondstloos zijn. Vondsten zijn wel aangetroffen in een donkergrijze, zandige laag op ongeveer 110 cm diepte, die ter hoogte van de Optiek in de Bergstraat werd aangetroffen (nr. 4 op afb. 2). Het pakket is enkel waargenomen in het noordelijk profiel van de rioolsleuf en bevatte behalve baksteenspikkels en veel houtskool een aantal aardewerk- en botfragmenten (vondstnr. 4).

In de noordelijke sleufwand bij Hotel 'De Wereld' op het 5-meiplein tekende zich een vondstenlaag af op circa 90 cm diepte (nr. 7 op afb. 2). Ze bestond uit paarsbruin scherp zand met kleiige textuur en bevatte diverse aardewerkfragmenten, houtskoolspikkels en grind (afb. 7). Het aardewerk betreft zowel oxiderend gebakken rood aardewerk voorzien van loodglazuur als fragmenten van witaarden pijpjes die de laag dateren in de Nieuwe Tijd (vondstnr. 33). De laag kon slechts over een beperkte afstand waargenomen worden, aangezien recente graafwerken op deze plaats de bodem sterk verstoord hebben.

2.4 Vondstmateriaal

2.4.1 Aardewerk

Het aardewerk bestaat uit twee randfragmenten en uit vijftien wandfragmenten. De randfragmenten zijn afkomstig van van een 13e–14e eeuwse grijsbakkende pot, gedraaid en met fosfaat- en ijzerconcreties (vondstnr. 1) en van een roodbakkende bakpan, te dateren in de Nieuwe Tijd (vondstnr. 33). Van de wandfragmenten zijn er twee van kogelpotaardewerk (vondstnr. 1), drie van bijna-steengoed (vondstnrs. 1 en 2), drie van grijs gedraaid aardewerk (vondstnr. 4), één van steengoed (Siegburg) en zes van roodbakkend aardewerk met loodglazuur (vondstnrs. 32 en 33). De kogelpotscherven dateren uit de Late Middeleeuwen, de scherf Siegburg dateert uit de 15e eeuw, het roodbakkend aardewerk uit de Nieuwe Tijd en de overige wandfragmenten uit de (late) 13e en de (vroeg) 14e eeuw. De fragmenten van witaarden pijpjes bestaan uit één pijpenkop en twee stelen, te dateren in de Nieuwe Tijd (determinatie mw. drs. K.L.B. Bosma).

2.4.2 Bot

Tijdens de opgraving met beperkingen in de Bergstraat te Wageningen zijn in vier sporen dierlijke resten aangetroffen. Uit de vulling van de gracht is een complete bovenkaak van een volwassen paard afkomstig (vondstnr. 1). De volledige (pre)molarenrij is aanwezig. De (pre)molaren zijn duidelijk tot sterk afgesleten. Aardewerk uit deze vulling dateert de gracht in de 13e en 14e n. Chr.

Een losse vondst uit de buurt van de gracht bestaat uit een proximale helft van een rechter radius van een rund. De epifyse is vergroeid, maar het botoppervlak is nog licht poreus. Het is afkomstig van een juveniel dier. Ook is er een linker metacarpus gevonden, waarvan de distale epifyse mist. Ook dit dier is jong. Beide resten kunnen afkomstig zijn van één individu (vondstnr. 2).

Uit de ophogingslaag komt een fragment van een linker onderkaak van rund en een dens van een epistropheus (tweede wervel) van rund. Beide lijken van min of meer volwassen dieren afkomstig (vondstnr. 4).

Tot slot is een groot fragment van de diafyse (schacht) van rund gevonden. Het bot is sterk verweerd. Het betreft een losse vondst, die gedaan is ter hoogte van de pastorie (vondstnr. 8). Er zijn geen verder conclusies uit dit materiaal te trekken (determinatie dr. H. Buitenhuis).

2.4.3 Hout

Het enige houten voorwerp is afkomstig uit de grachtvulling en bestaat uit een platte schijf (vondstnr. 1) van 11 cm diameter en 1,2 cm dikte met in het midden een scheef gat met een diameter van 2–2,5 cm. Het centrale gat is iets gesleten waardoor het nu scheef door de schijf loopt. Ook is een deel van de rand van de schijf beschadigd. De houtsoort is eiken (*Quercus*). De schijf is radiaal uit de boom gehaald (determinatie drs. ing. G.J. de Roller).

3 Conclusies

Tijdens de opgraving met beperkingen is een beperkt aantal archeologische sporen en vondsten aan het licht gekomen. Aan het westelijk uiteinde van de Bergstraat bevond zich een gracht die mogelijk in verband kan gebracht worden met de verdedigingsstructuren die op de 17e eeuwse kaart van Blaeu zijn weergegeven en die Wageningen afbeeldt als een stad die goed verdedigd was door middel van een reeks bolwerken, wallen en grachten. De datering van het vondstmateriaal dat in de gracht is aangetroffen, 13–14e eeuws, komt echter niet met de datering van deze verdedigingsstructuren overeen. Een passende verklaring kan hiervoor op het moment niet gegeven worden.

Waar de Bergstraat overgaat in het 5-meiplein zijn op verschillende plaatsen de restanten teruggevonden van een vloertje van veldkeien. Deze waarnemingen sluiten goed aan bij de resultaten van de opgraving door de Archeologische Werkgroep die in 1985 plaatsvond in het gebied net ten noorden van de nieuwe rioolsleuf (Sombroek 1986). Het plaveisel werd toen op basis van een ¹⁴C-datering van een houten balk gedateerd omstreeks het einde van de 10e eeuw. Uit het huidige onderzoek blijkt dat dit vloertje zich vermoedelijk uitstrekte over de gehele breedte van de huidige Bergstraat. Onder het vloertje tekent zich bovendien een oudere bewoningslaag af die op haar beurt een greppel oversnijdt. Blijkbaar kende dit deel van Wageningen een lange continuïteit van bewoning die minstens drie chronologische fasen omvatte. Interessant is bovenal een kleine wandscherf 15e eeuws steengoed dat afkomstig is uit de bewoningslaag en aldus voor een veel jongere datering van het keienvloertje pleit dan deze die tot nu toe werd aangenomen.

Het gebied rond het 5-meiplein kent een sterke mate van verstoring als gevolg van recente graafwerken in functie van de vaak herhaalde (her)aanleg van allerehande leidingen en kabels. De bovenste lagen zijn op deze plaats dus aanzienlijk omgewoeld wat archeologische waarnemingen zo goed als onmogelijk maakte. De bodemopbouw bestaat uit diverse pakketten scherp zand, vermengd met puin en grind die nog maar weinig te maken hebben met de oorspronkelijke bodemopbouw. Archeologische sporen die eventueel aanwezig waren, zijn dan ook vernield en niet meer als dusdanig herkend.

Literatuur

Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0.* Amersfoort.

Essink, M., 2003. *Een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) in de vorm van een archeologische bouwbegeleiding van de aanleg van een schoonwaterriool in de Generaal Foulkesweg te Wageningen (Gld.)*. Groningen (ARC-Rapporten 2003-42 = ARC-Publicaties 91).

Sombroek, W.G., 1986. Een dorpspleintje van Oud-Wageningen. *Oud Wageningen. Mededelingen van de historische vereniging "Oud-Wageningen"* 14/1, pp. 7–14.

Bijlage 1 Periodisering

De onderstaande tabel geeft een vereenvoudigde archeologische tijdsschaal (conform Brandt et al. 1992).

Periode	
Paleolithicum	8800 v. Chr. en eerder
Mesolithicum	8800–4900 v. Chr.
Neolithicum	5300–2000 v. Chr.
Bronstijd	2000–800 v. Chr.
IJzertijd	800–12 v. Chr.
Romeinse Tijd	12 v. Chr. – 450 n. Chr.
Vroege Middeleeuwen	450–1050 n. Chr.
Late Middeleeuwen	1050–1500 n. Chr.
Nieuwe Tijd	1500 n. Chr. tot heden